

เมืองโบราณในอาณาจักรสุโขทัย

บทคัดย่อ

จากการสำรวจศึกษาทางโบราณคดีพบแหล่งชุมชนโบราณถึง 53 แห่งในบริเวณจังหวัดที่เคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรสุโขทัย อันได้แก่จังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร อุตรดิตถ์ พิษณุโลก กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ และนครสวรรค์ นั้น ทำให้ได้ทราบว่าก่อนพุทธศตวรรษที่ 18 บริเวณดังกล่าวนี้มีผู้คนมาตั้งหลักแหล่งอยู่ประปรายและชั่วคราว ตามเส้นทางคารมนามมาโบราณที่ไปถึงที่ราบลุ่มเชิงใหม่ - ลำพูน ทางเหนือ และบริเวณลุ่มน้ำโขงตอนบนทางตะวันออก แต่ภายหลังเกิดมีการขยายตัวของเส้นทางการค้าของบรรดาบ้านเมืองที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ใกล้ทะเล และบริเวณภายในอันได้แก่ ละโว้ กัมพูชา เมาะตะมะ พุกาม ทริภูชัย และเวียงจันทน์ ทำให้มีการเคลื่อนย้ายของผู้คนจากถิ่นต่าง ๆ เข้ามารสร้างบ้านแปงเมืองขึ้น ประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ก็เกิดเมืองใหญ่ที่เรียกว่านครขึ้น 4 แห่งในบริเวณลุ่มน้ำยม - น่านในเขตจังหวัดพิษณุโลก อุตรดิตถ์และสุโขทัย มีการรวมตัวกันเป็นรัฐสุโขทัยในยุคแรกขึ้น รัฐนี้ได้เติบโตและรุ่งเรืองเป็นศูนย์กลางการแพร่พระพุทธศาสนาในรัชกาลของสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิไทยในราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 19 ในช่วงเวลานี้ได้มีการขยายอาณาเขตบ้านเมืองมายังบริเวณลุ่มน้ำปิง ซึ่งอยู่ทางตะวันตก มีการสร้างเมืองสำคัญคือ นครชุมในเขตจังหวัดกำแพงเพชร และเมืองพระบางในเขตจังหวัดนครสวรรค์ขึ้น ในขณะที่เกี่ยวกับขยายตัวไปทางตะวันออกเข้าสู่ลุ่มน้ำป่าสัก ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ และสร้างเมืองเพชรบูรณ์ขึ้นเพื่อการปกครองดินแดนในแถบนี้ หลังรัชกาลของสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิไทย รัฐสุโขทัยอ่อนอำนาจ ถูกทางกรุงศรีอยุธยาถูกรุกรานจนแคว้นแยกออกเป็นสองส่วนทางลุ่มน้ำปิงเกิดมีเมืองกำแพงเพชร เป็นเมืองสำคัญอยู่ภายใต้ศัทธิพลและอำนาจทางการเมืองของทางอยุธยา ส่วนบริเวณลุ่มน้ำน่านถึงเป็นส่วนของสุโขทัยมีเมืองสองแควเป็นเมืองสำคัญ แต่ในช่วงเวลานี้ก็เกิดการสร้างบ้านแปงเมืองขึ้นใหม่ขึ้นเนื่องจากการขยายอำนาจของทางอยุธยานั้นก็คือการเกิดเมืองพิจิตรและเมืองอื่น ๆ ในเขตจังหวัดพิจิตรและนครสวรรค์ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมารัฐสุโขทัยก็หมดเอกราช ถูกผนวกเข้าเป็นส่วน

หนึ่งของราชอาณาจักรอยุธยา พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาได้ทรงสร้างเมืองสองแคว
ขึ้นใหม่ในนามของเมืองพิษณุโลก เพื่อให้เป็นราชธานีทางฝ่ายเหนือของราชอาณาจักร
เพราะในช่วงเวลานี้เกิดสงครามระหว่างล้านนากับอยุธยาขึ้น เป็นสงครามที่ยืดเยื้อกว่า 7 ปี
จึงสงบ ในช่วงเวลาที่มีการสู้รบนี้เมืองพิษณุโลกเป็นเมืองสำคัญในการรับศึกทางล้านนา จึงมี
การสร้างบ้านเมืองใหม่ ๆ ขึ้นในบริเวณลุ่มน้ำน่าน เพื่อเสริมกำลังและฐานะของเมืองพิษณุโลก
เมืองเหล่านี้ที่ปรากฏเอกสารโบราณกล่าวถึงก็คือ เมืองนครไทยและเมืองพิชัย

สำนักหอสมุด